

РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ КАНЦЭПТУ «ПРАСТОРА»
Ў БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ САМАТЫЧНАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ

В статье проводится сопоставительное исследование фразеологической репрезентации носителями белорусского и английского языков концепта «пространство» – одного из базовых понятий, проявляющихся у представителей самых разных культур. Акцентируется внимание на архетипических оппозициях «близко – далеко» и «верх – низ». Подчеркивается особое культурное значение соматических лексем как наименований частей тела человека в формировании фрагмента наивной картины мира белорусов и англичан. Анализ фразеологической вербализации концепта «пространство» помогает воссоздать этнокультурный образ и особенности менталитета носителей белорусского и английского языков.

Гісторыя развіцця сусветнай культуры сведчыць аб тым, што ніводная культура не можа існаваць ізалявана. Менавіта ўзаемазвязь культур раскрывае іх сутнасць і ўмовы існавання. Агульнасць экстралінгвістычных фактараў паўплывала на агульнасць протасітуацый, якія праяўляюцца ў моўных карцінах свету пэўных народаў. Разам з тым, кожная культура аб'ядноўвае ўнікальны этнічны вопыт кожнай нацыі, які найбольш ярка і дакладна адлюстроўваецца ў знакавых адзінках мовы – фразеалагізмах.

Выяўленне і апісанне культурна-нацыянальных канатацый, што «ўзуальна суправаджаюць значэнне ў форме вобразных асацыяцый з эталонамі, стэрэатыпамі і іншымі культурнымі знакамі (звычаямі, павер'ямі і да т.п.) і суадносных адзін з другімі сродкамі кагнітыўных працэдур, што надаюць гэтым канатацыям асэнсаванне» [1, с. 310], адбываецца праз зварот да лінгвакультуралагічнага аналізу моўных адзінак. Даследаванне фразеалагічных адзінак (ФА) у святле лінгвакультуралогіі абумоўлівае неабходнасць дэкадзіравання механізмаў спалучэння ў іх інтралінгвістычных і экстралінгвістычных фактараў.

Адным з асноўных тэрмінаў лінгвакультуралогіі з'яўляецца *канцэпт*, які, услед за М. У. Піменавай, разумеем як сукупнасць замацаваных прыкмет, што выкарыстоўваюцца для апісання фрагмента свету ці часткі такога фрагмента [2]. Менавіта канцэпты, закадзіраваныя ва ўнутранай форме фразеалагізмаў, раскрываюць доступ да свядомасці носьбітаў мовы.

Мэтай нашага артыкула з'яўляецца супастаўляльнае даследаванне фразеалагічнай рэпрэзентацыі носьбітамі беларускай і англійскай моў канцэпту «прастора» – аднаго з базавых паняццяў, якія праяўляюцца ў прадстаўнікоў самых розных культур, а менавіта фразеасемантычных апазіцый успрымання адлегласці па гарызанталі («блізка – далёка») і па вертыкалі («верх» – «ніз»).

Канцэпту «прастора» належыць ключавая роля ў пабудове ўсёй канцэптуальнай сістэмы мовы [3]. Надзвычай дакладна і разнастайна канцэпт «прастора» рэалізуецца ў саматычных ФА. Гэта звязана з тым, што цела з'яўляецца старажытным сродкам пазнання чалавекам самога сябе і ўмоўна можа быць падзелена на тры часткі – верхнюю, сярэднюю і ніжнюю, кожная з якіх «тым ці іншым сваім элементам удзельнічае ў стварэнні фразеалагічных вобразаў, ва фразеалагічным апісанні свету» [4, с. 117–118], а таксама з тым, што ў архетыпічных формах акультуранай асобай мадэлі прасторы часткі цела чалавека з'яўляюцца інструментамі, з дапамогай якіх адмяжоўваецца ўнутранае ад знешняга.

Напрыклад, ФА з кампанентам *рука/hand* рэпрэзентуюць фразеасемантыку 'блізка': беларус. *пад рукамі* 'вельмі блізка, недалёка, побач'; *пад рукой* 'вельмі блізка, недалёка, побач'; *рукой падаць* 'зусім блізка, не вельмі далёка' і англ. (*near, close, ready*) *at hand* 'побач, пад рукой, паблізу, па суседству' (1-е значэнне); *to hand* 'пад рукой'. Заўважым, пералічаныя беларускія і англійскія ФА і англійская ФА *hold at arm's length* 'трымаць каго-н. на вялікай адлегласці', 'адганяць ад сябе' пры падобным знешнім выражэнні ілюструюць розныя тэрытарыяльна-прасторавыя вобразы-эталоны: для беларусаў адлегласць, роўная выцягнутай руцэ, з'яўляецца малой, а для англічан яна можа быць як малой, што тлумачыцца імкненнем носьбітаў мовы мець усё побач, дома, так і адносна вялікай, што ілюструецца метафарычнымі ўяўленнямі аб англійскай прыватнасці.

Толькі ў англійскай мове фіксуецца ФА з кампанентам *elbow* 'локаць', значэнне якіх рэпрэзентуе канцэпт «прастора»: *at one's elbow* 'побач', *have an elbow room* 'мець дастаткова прасторы для чаго-н.' У беларускай мове фіксуецца ФА *пачуццё/адчуванне локця* 'ўзаемная падтрымка', якая, нягледзячы на прасторавую метафару ў сваёй аснове, суадносіцца з сукупнасцю маральных ацэнак, устаноў і ўяўленняў асобы.

Акрамя кампанента *рука/hand* ва ўтварэнні ФА з агульным значэннем 'блізка' задзейнічаны саматызмы *нос/nose* і *вока/eye*, якія выступаюць інструментамі вымярэння гарызантальнай адлегласці. Напрыклад: беларус. *вочы ў вочы/вока ў вока* 'вельмі блізка, у непасрэднай блізкасці (бачыць, сустракацца і пад.)'; *пад <самым> носам* 'у непасрэднай блізкасці ад каго-н., побач, блізка'; *перад вачамі* 'побач, блізка, у непасрэднай блізкасці ад каго-н.';

перад носам ‘у непасрэднай блізкасці ад каго-н., побач, блізка’ і англ. *<right> under smb.'s <very>/before one's nose nose* ‘у непасрэднай блізкасці ад каго-н., побач, блізка’; *before/under smb.'s <very> eyes* ‘побач, блізка, у непасрэднай блізкасці ад каго-н.’ Заўважым, спосаб вымярэння адлегласці «на вока» з’яўляецца адным з самых старажытных і простых для чалавека, аднак у сістэме англійскай мовы зафіксавана адзіная ФА з кампанентам *eye* і агульным прасторавым значэннем ‘блізка’ – *before/under smb.'s <very> eyes*.

Яшчэ адным саматызмам, які задзейнічаны ва ўтварэнні ФА з агульным значэннем ‘побач, блізка’, з’яўляецца *бок/side*: беларус. *над бокам* ‘зусім блізка, недалёка (жыць, адбывацца і пад.)’, ‘зусім блізка, побач, недалёка знаходзіцца’ і *at/by smb.'s side* ‘блізка, побач з кім-н.’; *at the side of...* ‘побач з...’; *side by side* ‘побач’.

Толькі ў англійскай мове зафіксавана ФА з кампанентамі *cheek* ‘шчака’ і *jowl* ‘шчака’, ‘сківіца’ – *cheek by jowl* ‘побач, паблізу’.

Звернем увагу на тое, што з 43 ФА таўталагічнага тыпу, якія зафіксаваны ў беларускай літаратурнай мове [5, л. 45], 11 ФА перадаюць агульнае значэнне ‘блізка’: *вочы ў вочы/вока ў вока, грудзі ў грудзі, лоб у лоб, носам к носу, носам у нос, нос у нос, плячо к плячу/да пляча, плячо ў плячо, тварам да твару, тварам у твар, твар у твар*. У англійскай мове зафіксавана ўсяго 17 ФА таўталагічнага тыпу, і толькі 2 з іх перадаюць агульнае значэнне ‘блізка, побач’ – *face to face* і *side by side*. Відавочна, што значная колькасць беларускіх ФА ілюструе выказванне Ф. М. Янкоўскага адносна таўталагічных ФА, наяўнасць якіх прадстаўляе асаблівасць менавіта рускай, беларускай, украінскай і польскай моў [6, с. 207].

Усе пералічаныя ФА ўказваюць на месцапалажэнне, а вобразы, закадзіраваныя ў іх унутранай форме, узыходзяць да архетыпічнага ўспрымання свету апазіцыямі, якія звязаны з базавым проціпастаўленнем «свой – чужы». Так, пры дапамозе *рукі/hand/arm* магчыма вызначыць мяжу «непасрэднага кантакту чалавека з тым, што запаўняе акаляючы яго свет, г.зн. зону, унутры якой чалавек можа, не мяняючы палажэння свайго цела, уступаць у кантакт з любым прадметам ці асобай, якія знаходзяцца ўнутры гэтай зоны альбо на яе мяжы з унутранага боку» [7, с. 537]; *нос/nose* успрымаецца як «арыенцір у арганізацыі прасторы... выступае мерай максімальна магчымай блізкасці» [7, с. 419]; кампанент *бок/side* у ФА таксама з’яўляецца мяжой саматычнай прасторы чалавека, а пры судакрананні дзвюх ці больш асоб рэпрэзентуе эталон максімальна магчымага блізкага кантакту.

Фразеасемантыка ‘далёка’ рэпрэзентуецца беларускімі ФА *за вачамі* ‘далёка ад дому, без нагляду’, *з вачэй / з воч / з вока* (1-е значэнне) ‘далей ад каго-н., каб не было відаць (прыбіраць, хавацца і пад.)’, *з вачэй/з воч далоў* ‘далей ад каго-н., каб не быць бачным (хавацца, уцякаць і пад.)’, *за свет вочы* (ісці, ехаць) ‘вельмі далёка’, *к чорту на рогі*¹ (ехаць, адпраўляцца і пад.) ‘вельмі далёка, у вельмі аддаленае ці цяжкадаступнае месца’, *у чорта на*

¹ Як саматычныя разумеюць назвы частак цела і органаў жывога арганізма Ф. Вак [8], Ю. А. Даўгаполаў [9], І. С. Козыраў [10], тым самым пашыраючы аб’ём саматызмаў за кошт кампанентаў тыпу *жабры / gills, крыло / wing, рог / horn*.

рагах ‘вельмі далёка, у аддаленых ці густых мясцінах (быць, жыць, знаходзіцца і пад.)’ і англ. ФА *where man has never set foot* ‘вельмі далёка, у аддаленых мясцінах’, *at the back of God-speed* ‘вельмі далёка’.

Ужыванне ў ФА *к чорту на рогі* (ехаць, адпраўляцца і пад.) і ў *чорта на рагах* кампанента *рог/рогі* дазваляе суадносіць фразеалагізмы не толькі з саматычным, але і з рэлігійным кодам культуры. Гэта тлумачыцца замацаванымі ў вобразнай аснове ФА ўяўленнямі носьбітаў моў аб знешнім выглядзе антрапаморфнай істоты – чорта. Пачынаючы яшчэ з дахрысціянскага перыяду, рогі з’яўляюцца сімвалам чорта, а ў хрысціянскі перыяд – д’ябла і ўвогуле неад’емным атрыбутам нячыстай сілы. Лексема *рагаты* нават з’яўляецца адной з табуіраваных назваў чорта [11, с. 441]. На падобнай антрапаморфнай метафары таксама заснаваны вобразы ФА ў *чортавых зубах*, *у чорта ў зубах* ‘вельмі далёка, у аддаленых ці глухіх мясцінах (быць, жыць, знаходзіцца і пад.)’.

Эталонная бінарная апазіцыя «блізка – далёка» не раўназначна прадстаўлена ў ФА дзвюх моў. Відавочна, што ФА, якія рэпрэзентуюць фразеасемантыку ‘блізка’, утвараюць больш колькасную ў параўнанні з ФА з фразеасемантыкай ‘далёка’ групу. Гэта тлумачыцца наўнай філасофіяй асобы: кожны дзень чалавек сутыкаецца з людзьмі і артэфактамі, якія знаходзяцца заўсёды побач і ў сувязі з гэтым становяцца зразумелымі і звычайнымі для яго. І наадварот, усё, што знаходзіцца далёка, з’яўляецца незразумелым для чалавека, а часам нават палохае яго. Менавіта таму, на нашу думку, у якасці кампанентаў беларускіх ФА ўжываецца лексема *чорт*, а ў якасці англійскіх – *God* ‘Бог’.

Для англічан важна дасканаласць веданне прасторы не толькі па гарызанталі, але і па вертыкалі. Такая форма вымярэння прасторавай адлегласці фіксуецца ва ўнутранай форме і семантыцы безэквівалентнай у адносінах да беларускай мовы ФА *a bird-eye view* ‘від з вышыні’ (1-е значэнне).

Сістэма ўяўленняў носьбітаў мовы аб прасторы можа даносіцца праз квазісімвалы, якія рэпрэзентуюцца кампанентамі ФА. У адрозненне ад сімвалаў-рэалій і моўных сімвалаў, «якія выяўляюць устойлівае сімвалічнае прачытанне і за межамі фразеалагізмаў», квазісімваламі з’яўляюцца кампаненты ФА, якія становяцца толькі «ўвасабленнем якой-небудзь культурнай ідэі» [12, с. 29]. Іншымі словамі, квазісімвалы – гэта «імяны якіх-небудзь рэалій, якія не дасягнулі статусу сімвала ў культуры, але ў вобразе фразеалагізма былі ўцягнуты ў сімвалізацыю ці на аснове стэрэатыпных уяўленняў, ці з дапамогай іншага кампанента» [12, с. 30]. Узнікаюць квазісімвалы ў свядомасці гаворачага пры актуалізацыі ФА скрозь прызму вобраза, які выяўляецца ў даслоўным успрыманні ФА.

Спынім увагу на квазісімвалах, закадзіраваных ва ўнутранай форме наступных беларускіх і англійскіх ФА: *з/ад галавы да ног/да пят* (з ног да галавы) і *from head/top to foot/heel/toe* ‘з усіх бакоў; поўнасьцю, цалкам’; *на галаву вышэй* і *be head and shoulders above smb./smth.* ‘намнога разумнейшы, значна больш вопытны (у параўнанні з кім-н.)’ і інш. Вобразы пералічаных

ФА ўзыходзяць да міфалагічных уяўленняў, у адпаведнасці з якімі чалавек з'яўляецца ўніверсальнай мерай вертыкальнага вымярэння, дзе вышэйшай (максімальнай) кропкай з'яўляецца галава, а ніжэйшай (мінімальнай) – ногі, пяткі. У сувязі з гэтым закадзіраваная ў вобразнай аснове ФА архетыпічная апазіцыя «верх – ніз» рэпрэзентуе ў першай пары ФА эталон цэласнасці візуальнага ўспрымання асобы, а ў другой – эталон максімальна магчымай вышыні.

Архетыпічная апазіцыя «верх – ніз» закадзіравана і ва ўнутранай форме беларускіх ФА *ставіць з галавы на ногі* 'вяртаць чаму-н. належны парадак, стан і пад.', *пераварочвацца дагары нагамі* 'змяняцца карэнным чынам, станавіцца зусім іншым', *ставіцца/станавіцца з ног на галаву* 'змяняцца карэнным чынам, ператвараючыся ў сваю процілегласць', *ставіць з ног на галаву* 'змяняць што-н. карэнным чынам', 'даводзіць што-н. да поўнага беспарадку, хаатычнага стану; ператрасаць што-н.', і ў англійскай ФА *head over heels* 'дагары нагамі'. Калі беларускія ФА выступаюць эталонам і антыэталонам нармальнага стану асобы альбо паняцця, то англійская – толькі антыэталонам у адлюстраванні катэгорыі вымярэння па вертыкалі. Вось чаму названыя ФА нясуць адмоўнае стаўленне да сітуацый, калі гэтыя меры, эталоны парушаюцца ці скажаюцца.

Квазісімвалічная апазіцыя «верх – ніз» знаходзіцца ў аснове протасітуацый наступных жэставых ФА: беларус. *апускаць вушы* 'даходзіць да адчаю, губляцца'; *гнуць <сваю> спіну/шыю/горб* 'прыніжацца, угоднічаць'; *драць/задзіраць нос* 'вельмі важнічаць, зазнавацца, фанабэрыцца'; *падымаць/узнімаць руку* 'спрабаваць ударыць; біць каго-н.', 'рабіць замах на чыё-н. жыццё', 'асмельвацца што-н. зрабіць', 'уступаць у барацьбу з кім-, чым-н.'; *трымаць вышэй галаву* 'пераставаць сумаваць, адчайвацца, паводзячы сябе горда, з пачуццём уласнай годнасці' і інш. і англ. *have/hold/keep one's ear to the ground* 'быць у курсе падзей, прыслухоўвацца да грамадскага меркавання'; *keep one's chin/pecker up* 'не падаць духам, не сумаваць'; *keep one's head down* 'імкнуцца быць незаўважаным'; *lift/raise one's hand against smb.* 'спрабаваць ударыць; біць каго-н.', 'ударыць каго-н.' і інш. У аснове ФА знаходзяцца антропныя метафары, а культурныя вобразы суадносяцца з зыходным проціпастаўленнем прамога, схіленага альбо ўзнятага палажэння галавы, што набывае пераасэнсаванне ў ментальных катэгорыях стану асобы: напрыклад, апушчаная, схіленая галава атаясамліваецца з пакорлівасцю, маркотай, смуткам, а ўзнятая – з важнасцю, годнасцю і добрым настроем; вобразы сагнутай спіны, гарба звязаны з разуменнем цяжкай, непасільнай працы, а прамая і роўная спіна – са свабодай і душэўнай раўнавагай.

Спынім увагу на асобных беларускіх ФА, якія рэпрэзентуюць стэрэатыпную форму паводзін асобы і прасторавую эталанізацыю частак цела, звязаных з размяшчэннем па вертыкалі. Так, ФА *цалаваць рукі і ногі* 'вельмі прасіць, маліць каго-н. аб чым-н.', якая ўзнікла на падставе звычайна цалаваць рукі і ногі, ілюструе эталон, а дакладней антыэталон, нармальнага прамога стану асобы: для таго, каб пацалаваць руку, а тым больш нагу, чалавек павінен схіліцца, г.зн. змяніць сваё вертыкальнае становішча.

Дададзім, пацалунак альбо паклон як этыкетны знак прывітання, развітання ці згоды быў шырока распаўсюджаны ў мінулым. У залежнасці ад ступені інтэнсіўнасці выканання паклону ФА змяшчаюць і перадаюць разнастайныя яго віды (*кланяцца ў ногі, падаць на калені* ‘ўніжана прасіць аб чым-н.’, *схіляць галаву* ‘прызнаваць сябе пераможаным, пакарацца, паддавацца каму-н.’, ‘пакланяцца каму-, чаму-н., адносіцца з глыбокай пашанай да каго-, чаго-н.’ і інш.), аднак указанне на стандартную стэрэатыпна-этыкетную форму паводзін змяшчаецца толькі ў ФА *біць чалом* ‘пачціва кланяцца, вітаючы каго-н.’, ‘пачціва прасіць каго-н.’, ‘з глыбокай пачцівасцю ставіцца да каго-н., вітаючы што-н.’

Такім чынам, аналіз семантыкі і кампанентнага складу саматычных ФА дае падставы сцвярджаць, што канцэпт «прастора» ўяўляе сабой складаны феномен, які адлюстроўвае архетыпічныя ўяўленні носьбітаў беларускай і англійскай моў. У саматычнай фразеалогіі закадзіраваны асаблівыя формы катэгарызацыі ўспрымання прасторы, якія характарызуюцца адметнасцямі вербалізацыі ў розных культурах, а аналіз ФА ілюструе асаблівае культурнае значэнне саматычных лексем як адзінак катэгарызацыі прасторы і дазваляе ўзнавіць этнакультурныя вобразы і асаблівасці менталітэта беларусаў і англічан¹.

ЛІТАРАТУРА

1. *Телия, В. Н.* Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от мировидения к миропониманию) / В. Н. Телия // Славянское языкознание. XI Междунар. съезд славистов. Докл. рос. делегации: сб. докл. / Отд-ние лит. и яз. РАН; отв. ред. Н. Толстой. – М. : Наука, 1993. – С. 302–314.
2. *Пименова, М. В.* Языковая картина мира / М. В. Пименова. – Кемерово : КемГУКИ, 2011. – Вып. 7 – 106 с.
3. *Игнатьева, М. Э.* Отражение времени и пространства во фразеологии русского и английского языков : дис. ... канд. филол наук : 10.02.20 / М. Э. Игнатьева. – Казань, 2004. – 176 л.
4. *Гудков, Д. Б.* Телесный код русской культуры : материалы к словарю / Д. Б. Гудков, М. Л. Ковшова. – М. : Гносиз, 2007. – 288 с.
5. *Кулік, Л. У.* Саматычныя фразеалагізмы беларускай і англійскай моў: структурна-семантычны і лінгвакультуралагічны аспекты : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.20 / Л. У. Кулік. – Мінск, 2016. – 298 л.
6. *Янкоўскі, Ф.* Беларуская мова / Ф. Янкоўскі. – 3-е выд., дапрац. – Мінск : Выш. шк., 1978. – 336 с.
7. Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление. Культурологический комментарий / редкол.: В. Н. Телия (отв. ред.) [и др.]. – 2-е изд., стер. – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 784 с. – (Фундаментальные словари).

¹ Прыведзеныя ў артыкуле ФА пададзены паводле слоўнікаў, у якіх яны зафіксаваны [13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21].

8. *Вакк, Ф.* О соматической фразеологии в современной эстонском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Ф. Вакк ; Акад. наук Эст. ССР, Ин-т яз. и лит. – Таллин, 1964. – 29 с.
9. *Долгополов, Ю. А.* Сопоставительный анализ соматической фразеологии : (на материале русского, английского и немецкого языков) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Ю. А. Долгополов ; Казан. гос. ун-т. – Казань, 1973. – 27 с.
10. *Козырев, И. С.* Формирование словарных составов русского и белорусского языков: соматическая лексика / И. С. Козырев. – Минск : Нар. асвета, 1983. – 127 с.
11. *Плотникова, А. А.* Рог / А. А. Плотникова // Славянские древности : этнолингвист. словарь : в 5 т. / РАН, Ин-т славяноведения и балканистики ; под общ. ред. Н. И. Толстого. – М., 1995–2012. – Т. 4 : [П – С]. – 2009. – С. 437–441.
12. *Ковшова, М. Л.* О символах и квазисимволах в семантике фразеологизмов / М. Л. Ковшова // Вестн. Воронеж. гос. ун-та. Сер. лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – № 1. – С. 27–31.

СЛОЎНІКІ

13. *Корсак, Л. Д.* Англа-беларускі слоўнік фразеалагізмаў параўнальнага тыпу / Л. Д. Корсак, Л. С. Марціновіч. – Мінск : Выш. шк., 1984. – 122 с.
14. *Кулік, Л. У.* Англа-беларускі слоўнік саматычных фразеалагізмаў ; Беларуска-англійскі слоўнік саматычных фразеалагізмаў / Л. У. Кулік, В. А. Ляшчынская ; М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь, Гомел. дзярж. ун-т. – Гомель : ГДУ, 2010. – 84 с.
15. *Кунин, А. В.* Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – 5-е изд., стер. – М. : Рус. яз. – Медиа, 2004. – 512 с.
16. *Кунин, А. В.* Большой англо-русский фразеологический словарь : ок. 20 000 фразеол. единиц / А. В. Кунин. – 5-е изд., испр. – М. : Живой яз., 1998. – 944 с.
17. *Лепешаў, І. Я.* Слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў: у 2 т. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2008.
18. *Литвинов, П. П.* Англо-русский словарь наиболее употребительных фразеологических выражений / П. П. Литвинов. – М. : Яхонт, 2001. – 400 с.
19. *Cowie, A. P.* Oxford dictionary of current idiomatic English : Phrase, clause and sentence idioms : Vol. 2 / A. P. Cowie, R. Mackin, I. R. McCaig. – Oxford : Oxford Univ. press, 1994. – 685 p.
20. *Macmillan English dictionary : for advanced learners / Macmillan Education. – 2nd ed., enlarged. – China [etc.] : Macmillan Publishers Limited ; AandC Black Publishers, 2008. – 1748 p.*

21. The Penguin concise English dictionary / compl. by G. N. Garmonsway with J. Simpson. – London : Claremont Books, 1995. – 842 p.

The article presents a comparative research of the phraseological representation of the concept “Space” by native speakers of the Belarusian and English languages. Attention is focused on the archetypal oppositions “near – far” and “top – bottom”. Special cultural significance of somatic lexemes as names of human body parts is emphasized. The analysis of phraseological verbalization of the concept “Space” helps to recreate the ethno-cultural image and peculiarities of the mentality of the Belarusian and English speakers.

Поступила в редакцию 25.03.2019